

UDK: 327.56(497)
Bibliid 0543-3657, 66 (2015)
God. LXVI, br. 1158-1159, str. 52-67
Izvorni naučni rad
Primljen: 4. maj 2015.

*Slobodan JANKOVIĆ*¹

Izazovi ili pretnje na „Zapadnom” Balkanu

SAŽETAK

Balkansko poluostrvo je vekovima bilo mesto ukrštanja interesa velikih sila. U nedavna vremena ono je opet postal poprište šireg sukoba Zapada i Rusije. Balkanske zemlje su podređene i one su objekat politika vanregionalnih zemalja i transnacionalnih korporacija. Autor pretpostavlja da izazov i pretnja regionalnim zemljama proizilaze uglavnom iz njihovog statusa podređenih država. On definiše podređenu državu ne samo u okvirima koje je zadao Dejvid A. Lejk već proširuje koncept sa nametnutim sporazumevanjem između lokalnih kompradorskih političkih elita sa stranom silom. Janković ukratko predstavlja mesto Balkana u politici velikih sila I u odnosima između lokalnih zemalja i vanregionalnih sila. On potom ukazuje da su balkanske zemlje u statusu podređenih država i tvrdi da su dve teritorije protektorati. Konačno on navodi i zvanično imenovane pretnje i izazove da bi ih uporedio sa stvarnošću.

Cljučne reči: Balkan, pretnje i izazovi, podređena država, protektorat, Srbija, sukob Zapad-Rusija.

Vekovi namirivanja računa nebalkanskih država preko Balkana, od posustajanja Vizantije naovamo, ukazuju na geostrateški značaj ovog prostora, ali i na činjenicu da ukoliko su neka zemlja i narod sve manje subjekat međunarodnih odnosa utoliko više postaju objekat tuđih politika. U vremenu velikih kriza i sukoba, balkanske zemlje su često i same zahvaćene njima. Ovo potvrđuju i nedavna dešavanja u BJR Makedoniji, ali i nepopuštanje zapadnog pritiska na Srbiju da se odriče teritorije, nadležnosti, privrede i ugleda a sve u

¹ Dr Slobodan Janković, naučni saradnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. slobodan@diplomacy.bg.ac.rs. Rad je realizovan u okviru projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodno ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti”, Ministarstva nauke Republike Srbije, ev. br. 179029, za period 2011-2015. godine.

Pogledi izneti u članku predstavljaju stavove autora.

sklopu šireg sukoba Zapada i Rusije. Poslednji u nizu takvih pritisaka odnosio se na obeležavanje navodnog „genocida“ u Srebrenici.²

Danas na Balkanu ima 9 (ako računamo i Rumuniju) država plus Kosovo i Metohija, na kojem vlast vrše partije institucionalizovanog organizovanog kriminala i autentični politički pokreti Albanaca sa KiM, uz „nadzor i pomoć“, NATO i misije EU - EULEKS.³ Dovoljno je napomenuti da je tokom predistražnih radnji i suđenja jednom od lokalnih „premijera“, Ramušu Haradinaju (i njegovim saborcima), pred Međunarodnim sudom za ratne

² Da u Srebrenici nije bilo genocida jasno je svakome ko poznaje međunarodno pravo jer se ovaj termin koristi za nameru ili počinjeno delo uništenja čitave grupe ili značajnog dela grupe. Kako su izdvojeni starci, žene i deca o tome ne može biti ni govora. Konačno, čak i da prihvatimo zvanični narativ koji se ne može potkrepiti faktografski, ubistvo 7-8 hiljada muškaraca u odnosu na ukupnu populaciju od oko 1,7 miliona ne može nikako biti uništenje cele grupe ili njenog značajnog dela. Analiza svedočenja krunskog svedoka, bosanskog Hrvata Dražena Erdemovića, pokazala je da je osim što je nebrojeno puta menjao iskaze na sudu, nemoguće u stvarnosti izvesti ono što je u poslednjem svedočenju navodio. Vidi o tome: Žerminal Čivikov, *Srebrenica krunski svedok*, Albatros Beograd 2010, str. 198.

Osim toga, ozbiljnija studija pozadine dešavanja u Srebrenici, toka događaja i realnije procene broja streljanih i stradalih u proboju vojske Armije BiH ka Tuzli, može se naći u zborniku radova, čiji je predgovor i svedočenje situaciji tih dana, napisao Filip Korvin (Phillip Corwin), šef civilne misije UN u BiH 1995: Edward S. Herman (ed.), *The SREBRENICA MASSACRE Evidence, Context, Politics*, 2011, pp. 301.

³ O kriminalnom karakteru dela vlasti na KiM svedoče i brojni skandali vezani za naručena ubistva političkih protivnika, trgovinu ljudima, seksualno roblje, ubistva i uznemiravanje svedoka Suda za zločine počinjene na teritoriji bivše Jugoslavije u Hagu, korupciju službenika EULEKS-a...

OVK, tj. Oslobođilačku vojsku Kosova, sastavili su kriminalani elementi potpomognuti uz pomoć i obuku stranih obaveštajnih službi koje su bile zainteresovane za nastavak ratova na prostoru bivše Jugoslavije, jačanje uloge NATO-a na regionalnom i globalnom nivou, kao i za kontrolu EU preko manipulacije bezbednošću na evropskom kontinentu. O sprezi albanskog organizovanog kriminala i Nemačke vidi više u: Jirgen Elzeser, *Ratni zločini: Bestidne laži i žrtve NATO-a u kosovskom sukobu*, Nikšić: Jasen, 2002, str. 207; O kriminalnoj prirodni OVK i američkom savezništvu sa njima, npr. u Larry E. Craig, "The Kosovo Liberation Army: Does Clinton Policy Support Group with Terror, Drug Ties? From 'Terrorists' to 'Partners'", United States Senate, Republican Policy Committee, March 31, 1999, Internet, <http://fas.org/irp/world/para/docs/fr033199.htm>, pristup: 03/06/2015.

EULEX je navodno pokrenuo istragu tek novembra 2014. na osnovu svedočenja koje je pet godina ranije dao plaćeni ubica Nazim Blaća. Vidi: Julian Borger, "Alleged connections between top Kosovo politicians and assassin investigated", Guardian, 7 November 2014, Internet, <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/07/kosovo-hitman-inquiry-eulex-hashim-thaci>, pristup: 18/06/2015.

Do tada je na osnovu svedočenja o oko 20 ubistava i drugih zločina obavljeno samo suđenje za jedno ubistvo na osnovu kojeg je osuđen Fahrudin Gaši na 18 godina zatvora (*Report of the European Union High Representative for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo*, Internet, <http://www.eulex-kosovo.eu/docs/info/UN-Report-4-2011.pdf>, pristup 20/06/2015). Vidi npr: "EU's biggest foreign mission in turmoil over corruption row", 05. November 2014, Internet, <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/05/eu-facing-questions-dismissal-prosecutor-alleged-corruption>, pristup: 10/01/2015.

zločine na prostoru bivše Jugoslavije u Hagu, ubijeno barem 9 svedoka a još dvadesetak je postalo nedostupno sudu, te je oslobođen 2008. Od 2011. mu se, navodno, ponovo sudi, ali u njegovom odsustvu. Pri tome je navedeni iako optužen za ratne zločine i dalje aktivni učesnik političkog života na KiM. Način na koji je 2005. godine ispraćen u Hag od strane šefa misije UNMIK, Sorena Jesena Petersena (Søren Jessen-Petersen), govori o pristrasnosti i neverovatnoj saradnji najviših UN zvaničnika na lokalni sa najsvireprijim elementima u albanskom političkom životu u pokrajini.⁴

Razmatranje izazova u odnosima dela balkanskih zemalja, pet republika bivše SFRJ i Albanije, koje su arbitrarno skupno nazvane Zapadni Balkan, ne može se izmestiti izvan okvira balkanskih odnosa. Osim toga, odnosi Srbije, Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Hrvatske, Crne Gore, te na njih upućene Bugarske, Rumunije i Grčke neodvojivi su od šireg međunarodnog konteksta.

Rumunija nije deo fizičko-geografskog Balkana, ali se iz istorijskih i kulturno-političkih razloga svrstava u ovaj prostor. Navedena zemlja, sa većinom drugih na geografskom Balkanu, deli zajedničko pravoslavno nasleđe. Vizantijska kultura je tu uhvatila korena preko crkve, uticaja grčke dijaspore i staroslovenske liturgije. Borba sa Turcima Osmanlijama zajednička je mnogim narodima Balkana, pa i Rumunima, čije su srednjevekovne kneževine bile u vazalnom položaju spram sultana na Bosforu.⁵

Imajući u vidu da danas zemlje nastale raspadom Jugoslavije predstavljaju samo nominalno suverene jedinice međunarodnog sistema, što ćemo dalje i ilustrovati, a umnogome je ista situacija i kada je u pitanju Bugarska i delimično Grčka, njihove spoljne politike a time i međusobni odnosi delom su određeni od strane velikih sila.

U meri u kojoj strane sile i akteri međunarodnih odnosa izvan Srbije i Balkana utiču na spoljnu ali i unutrašnju politiku, u toj meri će oni koristiti lokalne zamrznute sukobe, otvorena pitanja u bilateralnim odnosima i uspešno podsticati otvaranje novih žarišta ili pokušavati da ih smire u zavisnosti od njihovih interesa.

S druge strane, uzimanjem u obzir tradicionalnih faktora moći koji se odnose na kontrolu resursa ali i na stepen razvoja, poput stanja odbrambene industrije, ekonomskog i tehnološkog razvoja, demografskih trendova i jasne političke volje da se ostvare nacionalni interesi, moći ćemo da ustvrdimo u kojoj meri one same doprinose jačanju izazova a posebno pretnji njihovoj bezbednosti. Pozitivni demografski trendovi, tehnološko-tehnički razvoj i

⁴ Vidi o tome više u: Dr Christopher K Lamont, *International Criminal Justice and the Politics of Compliance*, Ashgate Publishing 2013, (pp. 234) pp. 153-53.

⁵ Vidi u: Marija Todorova, *Imaginarni Balkan*, Beograd, 1999, Biblioteka XX vek. Vidi i studiju Andreja Pipidija: Andrei Pippidi, "Changes of Emphases: Greek Christendom, Westernization, South-Eastern Europe, and Neo-Mittleuropa", *Balkanologie*[En ligne], Vol. III, n°2 | décembre 1999, Internet 30 avril 2008, <http://balkanologie.revues.org/747>, pristup 08/02/2015.

postojanje razvijene vojne industrije govore o mogućnosti nezavisnog vođenja politike. Kako je sve navedeno u deficitu, kada su balkanske države u pitanju (s izuzetkom pozitivnog prirodnog priraštaja kod muslimanskog stanovništva), onda se postavlja i pitanje da li su balkanske države sposobne za kreiranje samostalne spoljne politike? Samostalna spoljna politika može dovesti do revizionizma, ali pitanje je da li se, i koje, balkanske države tako ponašaju? Po teoriji Dejvida Lejka (David A. Lake) o odnosima hijerarhije između država, ovakvo stanje je inače prisutno širom sveta, a države su u manjem ili većem stepenu u stanju podređenosti (*subordinated states*) u odnosu na nekoliko moćnih ili dominantnih država zaštitnika.⁶ U ovoj studiji, za razliku od Lejka, kao podređene države smatramo i one koje su to postale ne na osnovu svojih interesa i slobodnog pristanka, nego na osnovu sile, iznude, i postavljanja korumpirane političke elite, koja je protivno volji većine dovela zemlju u podređeni položaj.⁷ Jednom rečju, podređene države počesto su predvođene kompradorskim režimima (formalno demokratskim, a suštinski postavljenim u dogovoru sa stranim državama i međunarodnim kapitalom).

Loši bilateralni odnosi između Srbije i Albanije, BJR Makedonije i Albanije, Hrvatske i Srbije, te nerešeno pitanje granica Hrvatske sa svim susedima, izuzev sa Mađarskom, sporni status Kosova i Metohije, uz niz drugih nerešenih pitanja (status Srba u Crnoj Gori) osnova su sa kojom računaju i lokalni političari ali i spoljni akteri. Tako je pitanje izazova, pa i rizika i pretnji na Balkanu, neodvojivo od analize međunarodnih odnosa na širem i lokalnom planu.

Iz navedenog proizilazi potreba da se ispita međuodnos zemalja Zapadnog Balkana, njihov odnos sa velikim silama uz upućivanje u širi kontekst međunarodnih odnosa.

Velike sile i mesto Balkana

Na Balkanu dominantan uticaj imaju SAD, Velika Britanija, EU i u okviru nje posebno Nemačka, te u manjoj meri Rusija. Za sada, na ekonomskom planu, jača i upliv Kine (preko 16+1 sastanaka Kine i zemalja centralne i istočne Evrope - China-CEEC Meeting). Dušan Proroković ukazuje i na tradicionalno prisustvo Francuske (sve slabije), Turske, Italije i od 1990-ih donekle Irana i Saudijske Arabije.⁸ Ove regionalne sile ili ekonomski bitne države imaju manji uticaj i ulogu od prethodno pomenutih velikih sila.

⁶ Vidi: David A., *Hierarchy in International Relations*, (Cornell Studies in Political Economy) Paperback - January 20, 2011.

⁷ Lejk izvodi zaključak da su u svim slučajevima ovi odnosi, između dominantne države i podređene, u suštini dobrovoljni. David A. Lake, *Hierarchy in International Relations*, op. cit., pp. 18-19.

⁸ Dušan Proroković, *Nemačka geopolitika i Balkan: O ciljevima srednjoevropskog kontinentalizma*, Catena Mundi, Beograd 2014, str. 11. Na stranama 239-243, detaljnije razmatra ulogu Francuske, mada primarno u kontekstu evropske politike.

Uticaj najmoćnijih članica Evropske unije ojačan je činjenicom da je u javnosti balkanskih država temeljni preobražaj društava i delom spoljnopolitičkog delovanja opravdan pristupanjem Uniji. Ako je tačno, kako navodi aktuelni predsednik vlade Turske, Ahmet Davutoglu (Ahmet Davutoğlu), ali i mnogi drugi u turskoj eliti, da je Balkan odredio sudbinu Osmanskog carstva i da se na tek na Balkanu Turska može vratiti u red regionalnih i evropskih sila, onda je jasno da ovaj prostor ima veliku važnost.⁹ Osim toga, upravo je na Balkanu testiran mehanizam nasilnog rušenja država, na Balkanu je NATO pronašao svoju novu svrhu u tzv. „humanitarnim intervencijama“, prvi put iziživši izvan teritorije zemalja članica. Nemačka se na Balkanu, u južnoj srpskoj pokrajini, prvi put od Drugog svetskog rata, pojavljuje u ulozi strane vojne sile.

U tom smislu poučno je viđenje Ahmeta Davutoglua iz 2001, kada je agresiju NATO-a na Saveznu Republiku Jugoslaviju tumačio odlukom NATO-a da preuzme uticaj na prostoru od Poljske do Jadranskog mora. Tada on dodaje: „Ovom operacijom trebalo je spustiti na određeni nivo vojnu snagu Srbije, koja je posedovala najozbiljniju vojnu moć na toj liniji... Upravo je ovo glavni razlog operacije, a naročito njenog usmerenja ka sistemu vazdušne odbrane... koji bi mogao predstavljati pretnju odvratajućoj i uticajnoj moći NATO-a.“¹⁰

Balkan se i danas, pošto je bio u drugom planu svetskih dešavanja od 2001. godine, ponovo aktuelizuje kao prostor na kome Sjedinjene Američke Države i njihovi saveznici nastoje da suzbiju srpski element i preduprede njegovo eventualno povezivanje sa Rusijom. Države koje su postale članice EU - Grčka, Bugarska, Rumunija i Hrvatska, su sve od reda u finansijskim problemima, sa rastućim dugom, a izuzev Grčke i Rumunije nemaju ni ozbiljnu vojnu silu koja može da se suprotstavi eventualnoj oružanoj agresiji. Članstvo u NATO-u svih balkanskih zemalja članica EU istovremeno garantuje i bezbednost od spoljne agresije, barem načelno. Međutim, pripadnost klubu sa sedištem u Briselu a šefom u Pentagonu istovremeno izaziva i zavisnost od protektora.

To je posebno postalo vidljivo u slučaju Bugarske, kada je ova država pokušala da napravi ugovor sa ruskom firmom o podizanju nuklearne elektrane (jeftinije i modernije od one koju je predložila američka kompanija), kao i kada je pokušala da učestvuje u predloženom ruskom gasovodu Južni tok. Zbog ovakvog opredeljenja, desio se poznati scenario, građanskih demonstracija koje su, uz javnosti nepoznate pritiske, dovele do promene vlasti. Iako je ruska kompanija Atomstrojekspart još oktobra 2006. pobedila na tenderu za izgradnju nuklearne elektrane Belene (drugi konkurent je bio američki Vestinghaus), Bugarska je posle promene vlade odlučila 2012. da

⁹ Ahmet Davutoglu, *Strategijska dubina*, Službeni glasnik 2014, str. 298.

¹⁰ Ibid, str. 223.

se izvuče iz projekta.¹¹ Odluka je doneta nakon što je tadašnji premijer Bojko Borisov (Бойко Методиџев Борисов), posetio SAD.¹² Pošto je na prvom referendumu ikad održanom u Bugarskoj, većina od preko 60 odsto izašlih glasala 27. januara 2013. da želi izgradnju elektrane, parlament je odlučio da ipak stopira projekat. Rumunski premijer Viktor Ponta (Victor-Viorel Ponta) se nakon odluke vlade i parlamenta da odlože deregulaciju tržišta uglja i gasa do 2021. godine, našao pod velikim pritiskom i istragom za korupciju.¹³

Balkan, tj. stara Evropa opet je u žiži odnosa velikih sila i kao pozadina sukoba u Ukrajini i kao pozornica dugogodišnjeg energetskog nadmetanja u kome cenu plaćaju zemlje evropskog jugoistoka.

Status zemalja Zapadnog Balkana i saradnja sa velikim silama

Balkanske zemlje (balkanide, M. Knežević) su, uključujući i Srbiju od 2001. godine, opredeljene za političko-ekonomske integracije sa Zapadom, a veći deo njih i za bezbednosne (transatlantske integracije). Svetska ekonomska i finansijska kriza od 2007. godine i otvaranje sukoba između Rusije i Zapada od gruzijskog rata (2008) i njegovo oživljavanje naročito od Ukrajinske krize (2014), te postepeno uključivanje Kine u sukobljavanje oko uređenja svetskog poretka, otvaraju i druge mogućnosti za spoljnopolitičko opredeljivanje zemalja poluostrva. Svakako, u tim okolnostima, ionako krhka unutrašnjepolitička situacija i nesređeni bilateralni odnosi postaju podložniji manipulacijama sa strane i iznutra.

Od učlanjenja Rumunije i Bugarske u NATO 2004. godine i u EU 2007. najveći deo nekadašnje Jugoslavije našao se formalno upadljivo izdvojen od okruženja. Srbija, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna Gora za razliku od svih okolnih zemalja nisu bile i još uvek nisu ni u EU ni u NATO-u.

Tako je stvorena svojevrsna „siva zona“ u EU-NATO okruženju. U tri od četiri navedene države, Srbi predstavljaju većinski ili značajan deo stanovništva, a u dve (Srbiji i Makedoniji) albansko stanovništvo je uz pomoć sa Zapada dizalo oružanu pobunu koja bi bez aktivnog delovanja, pre svega SAD-a, bila vojnički ugušena. Za razliku od južnog srpskog suseda, kome je nametnut tzv. Okvirni sporazum (Ohridski) posle rata iz 2001. godine, u Srbiji je kao rezultat NATO agresije i odluke tadašnjeg vrha da posle više od sedamdeset dana bombardovanja pristane na povlačenje vojske i policije iz

¹¹ „Belene NPP (Bulgaria)“, Atomstroyexport, Internet, <http://www.atomstroyexport.ru/wps/wcm/connect/ase/eng/about/NPP+Projects/Current/Belene/>, pristup: 25/06/2015.

¹² Andrei Reznichenko, „Bulgarians vote yes on nuclear power plant referendum“, February 6, 2013, *RBTH*, Internet, http://rbth.co.uk/business/2013/02/06/bulgarians_vote_yes_on_nuclear_power_plant_referendum_22543.html, pristup: 25/06/2015.

¹³ „Romania’s President just urged PM Victor Ponta to resign following corruption allegations“, *Business insider*, Internet, <http://www.businessinsider.com/romanian-president-urges-prime-minister-victor-ponta-to-resign-following-corruption-allegations-2015-6#ixzz3eNmzOnMd>, pristup: 25/06/2015.

južne pokrajine, uspostavljen NATO protektorat sa institucijama Kosova i Metohije u rukama albanskih secesionista.¹⁴ Međutim, sve navedene države, manjeg ili većeg stepena samostalnosti, su u procesu EU integracija i u različitim ugovornim angažmanima sa NATO-om.

„Makedonija je *de facto* članica NATO, ali *de jure* – nije.”¹⁵ Srbija ima najviši stepen saradnje sa ovom organizacijom (IPAP od 2015) i ujedno je zemlja EU kandidat kao i BJR Makedonija i Crna Gora. BiH sa EU ima samo *Prioremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima*, još od jula 2008. godine a zbog odbijanja Republike Srpske ne može napredovati u odnosima sa NATO-om.

Balkanske zemlje, kako članice EU tako i one u procesima pristupanja i pridruživanja, imaju sve uže okvire za samostalno spoljnopolitičko delovanje. Bilateralni i multilateralni odnosi među njima takođe su u dobroj meri ograničeni i formalno-pravnim okvirima usvojenim u Briselu (definisanim u Sporazumima o pridruživanju i stabilizaciji te procesu sticanja kandidature i daljih pregovora o pristupanju - punopravnom članstvu u Uniji), dakle izvan Balkana, na čiji su sadržaj mali uticaj mogle imati Grčka i Bugarska.

Mantra o bezalternativnom EU putu obeležila je sve države Balkana i političke procese u njima. EU integracije, a uz podršku velikog dela javnosti, omogućavaju Nemačkoj, Francuskoj i Velikoj Britaniji da ostvare dodatni uticaj na politike zemalja aspiranata. Uticaj stranih sila na unutarbalkanske odnose utoliko je veći i što one sve manje ispunjavaju kriterijume za efikasno, i u najvećoj meri samostalno, vođenje spoljne politike. Ilustracija toga je i opadanje odbrambene industrije kao varijable moći. Prisustvo stranih ambasadora na sednicama vlada i stalno učenjivanje briselskih činovnika, jasna su ilustracija sve veće zavisnosti političkih vlasti u balkanidama od stranog faktora, tj. nepostojanje samostalne političke volje u kreiranju spoljne pa i unutrašnje politike.

Donošenje novog ustava u Srbiji se čak i pokreće navodeći da je to zahtev Unije kako bi se nastavilo putem punopravnog članstva. Tako je u Izveštaju EU komisije o napretku Srbije iz 2014. konstatovano „Ustavne reforme u ranoj fazi nove legislature (novog saziva skupštine) predstavljale bi odlučan napredak u pristupnim pregovorima.” Ovakva ocena se ponavlja par puta u tekstu preporuka.¹⁶

¹⁴ Rezolucija SB 1244 ipak nije predviđala slobodu kretanja NATO snagama centralnom i severnom Srbijom, što je ipak povoljnije od onoga što je nuđeno u Rambujeu. O prirodni secesionista pogledati fusnotu 2.

¹⁵ Reči makedonskog premijera Nikole Gruevskog u intervjuu za *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, prema: „Zašto Makedonija nije članica NATO?“, *Deutsche Welle* Internet, <http://www.dw.de/za%C5%A1to-makedonija-nije-%C4%8Dlanica-nato/a-15726233>, pristup: 09/02/2015.

¹⁶ *Serbia progress report*, EU Commission, October 2014, COM(2014)700 final of 8.10.2014, pp. 2, 6.

Crna Gora ima formalno demokratske institucije kao i višepartijski sistem ali se na vlasti, još od 1989. godine što u funkciji predsednika vlade što predsednika države, nalazi Milo Đukanović. To predstavlja rekord u evropskim okvirima. Crna Gora, mala država nastoji da bude primljena u članstvo Severnoatlantske alijanse i EU. U spoljnoj politici ona se obavezno svrstava uz Zapad očekujući od njega podršku za perpetuiranje vlasti na unutrašnjem nivou, što je klasičan primer podređene države. Na unutrašnjem planu ona se usklađuje sa Zapada potenciranom podrškom manjinama. Poslednjih godina naglašeno je, u gotovo svim balkanskim državama, donošenje zakona i pravnih propisa koji odgovaraju zahtevima, od zapada sponzorisanih, LGBT organizacija koje imaju izuzetno manjinsku podršku za svoje zahteve kako u Crnoj Gori tako i u ostalim balkanskim zemljama, ali i šire. Dakle, zakonodavni proces u tom smeru donosi se isključivo na zahtev i pritiske spoljnih aktera koji u sledstvenoj promeni društva vide svoje konkretne političke interese. Kada se, s druge strane, pogleda na status srpskog naroda u Crnoj Gori može se konstatovati diskriminacija (u zaposlenju i napredovanju), ali to ne smeta predstavnicima međunarodnog kapitala i zapadnim državama, jer su upravo oni i podržali odvajanje Crne Gore i nastavak utemeljivanja crnogorskog naroda.¹⁷

Dakle, ono što je zajedničko za sve balkanske države iz „sive zone“, u spoljnoj politici ali značajnim delom i u unutrašnjepolitičkom životu kada su u pitanju temeljne reforme društva, privrednog i političkog sistema, jeste zvanično opredeljenje za pristupanje EU. Međutim, EU se ponaša kao da ne želi da ove zemlje postanu njene članice. Tako je u studiji Saula Estrina i Milice Uvalić iz sredine 2013. ukazano da EU ulaže proporcionalno značajno manje novca u zemlje kandidate za Uniju na Zapadnom Balkanu nego što je to činila ili čini sa zemljama koje su postale članice.¹⁸ Istovremeno, zvaničnici Unije nastavljaju da u javnosti pričaju o daljim EU integracijama ovih zemalja čime pomažu pojednim vladama da manipulišu javnošću.

Protektorati

Od država iz „sive zone“ bar dve su u statusu protektorata, odnosno, u slučaju Srbije (bar) deo njene teritorije je u tom statusu. U pitanju je južna srpska pokrajina Kosovo i Metohija. Osim KiM i Bosna i Hercegovina ulazi u navedenu klasifikaciju. Doduše, formalno-pravno po Kelzenu (Hans Kelsen), ni BiH, ni Srbija, tj. samoproglašena država kosovskih Albanaca, ne bi mogli da se definišu kao protektorati, jer ne postoji centralizovana

¹⁷ Kao počasni gost na proglašenju nezavisnosti u Narodnoj skupštini Crne Gore, u prvom redu sedeo je pripadnik najimućnije dinastije berzanskih mešetara, Nataniel Rotšild. Vidi studiju Miše Đurkovića: „Cepanje i konstruisanje nacija: crnogorski slučaj“ u: Miša Đurković, *Tamni koridori moći*, Ukronija 2013, str.115-152.

¹⁸ Saul Estrin & Milica Uvalić, “Foreign direct investment into transition economies: Are the Balkans different?”, LEQS Paper No. 64/2013 July 2013.

administracija spoljnih poslova između zemlje protektora i državolikog političkog tela koje je prepustilo vođenje spoljnih poslova.¹⁹ Međutim, praksa i definicije iz oblasti međunarodnih odnosa ukazuju da je moguće definisati kao protektorat situaciju u kojoj jedna država prepušta drugoj deo suvereniteta. Tako *Britanika* definiše protektorat u međunarodnim odnosima kao „odnos između dve države od kojih jedna ima odlučujuću kontrolu nad drugom. Stepenn kontrole se može razlikovati od situacije u kojoj država zaštitnik garantuje i čuva bezbednost druge. Za to je primer status koji je kraljevina Butan dobio od Indije...”²⁰ Ovde može doći do konfuzije između pojmova određena država i protektorat, ali Lejk kao jedan od primera podređenih država, navodi i protektorate.

U BiH status protektorata je vidljiv kroz instituciju Visokog predstavnika. Međutim, i preostale države i teritorije na Balkanu su višestruko nadzirane i pomognute, te zaštićene od strane velikih sila. Nadzor i „zaštita“ se vrše bilo kroz članstvo u vojnoj alijansi NATO ili neformalno preko nadzora stranaca nad zakonodavnim procesom od osmišljavanja, preko usvajanja (parlament) ali i nad sprovođenjem (nadzor nad sudovima) i nad radom državnih organa uprave (ministarstava i drugih organizacija), dakle nad izvršnim vlastima. Ilustrovaćemo to sa dva primera. Jedan je često učestvovanje američkog i/ili britansko-EU-nijskog ambasadora sednicama vlade. Naime, u Srbiji je poslednjih godina postalo uobičajeno da bivši britanski ambasador a od 2013. šef delegacije EU prisustvuje sednicama vlade, on i američki ambasador stoje uz premijera ili ministre dok oni daju izjave o nečemu što se tiče bilo unutrašnje bilo spoljne politike. Tako je američki ambasador u Srbiji, Majkl Kirbi (Michael Kirby) u vladi Srbije dozvolio sebi da daje preporuke o vrsti i sledu poteza u pregovorima oko ispunjenja Briselskog sporazuma.²¹

Drugi je delovanje stranih službenika u ministarstvima Vlade Srbije i vladinim agencijama.²²

¹⁹ Hans Kelsen, *Principles of International Law*, The Lawbook Exchange, Ltd., (First edition 1952), New Jersey 2003, pp. 168, 169.

²⁰ „Protectorate: International relations”, *Encyclopaedia Britannica*, Internet, <http://www.britannica.com/>, pristup: 09/06/2015.

²¹ „Prioritet nastavka dijaloga između Beograda i Prištine u Briselu trebalo bi da bude sprovođenje onoga što je dogovoreno u aprilu 2013. godine, a trenutno za Srbiju ima važnijih pitanja od imovine na Kosovu”, izjavio je ambasador SAD u Srbiji Majkl Kirbi”, *NSPM* 09. februar 2015, Internet, <http://www.nspm.rs/hronika/majkl-kirbi-srbija-da-sprovede-ono-sto-je-dogovoreno-briselskim-sporazumom-pa-posle-o-imevini.html>, pristup: 12/02/2015.

²² Eklatantan primer je rad Amadea Votkinsa u Srbiji. Votkins je britanski državljani i 11 godina je bio u službi britanske kraljice (2000-2011). U tom periodu bio je savetnik za reformu sistema odbrane SCG kao i za reformu Vojne Akademije srpske vojske. Osim što je bio kraljičin službenik, Votkins povremeno obavlja zadatke za ministarstvo spoljnih poslova i komonvelta, Ujedinjenog kraljevstva (UK Foreign & Commonwealth Office) kao i za misije OEBS u Srbiji i u Jermeniji. Predavač je na britanskoj odbrambenoj i obaveštajnoj akademiji, član UO Atlantskog saveta Crne Gore... (“Watkins, Dr Amadeo”, Internet, <http://www.kcl.ac.uk/sppp/departments/dsd/people/visiting/watkins.aspx>, pristup: 04/02/2015.).

Dakle, nadzor se vrši spolja, putem usklađivanja sa EU i NATO-om, pri čemu kontrolu vrše institucije i tela ovih organizacija, ali i iznutra od strane diplomatskih predstavnika te službenika neposredno uvrštenih u državne ustanove.

Osim institucionalnog nadziranja, države Zapadnog Balkana zapadaju u status pomognute i nadzirane države, i putem ekonomske kolonizacije poslednje generacije. MMF i Svetska banka su te koje, potpomognute stranim ambasadama, daju smerinice za vođenje ekonomske politike nerazvijenim i zemljama u razvoju, da bi po pravilu takva politika pogodovala stranom kapitalu i zaduživanju samih zemalja kojima MMF i Svetska banka navodno pomažu.

Kompradorski režimi, u velikom broju zemalja, odriču se regulisanja ekonomije i aktivnog učestvovanja u ekonomskoj politici svojih zemalja da bi zarad ličnih interesa pojedinaca na vlasti, osigurali podršku za ostanak na vlasti. U tom smislu treba tumačiti politiku rasprodaje nacionalnih resursa i predaju strateških preduzeća stranom kapitalu. Privatizacija ne znači nužno da je režim kompradorski, ali ako konzistentno delovanje, od donošenja zakona, načina privlačenja navodnih investitora, a zapravo preuzimača domaćih firmi vodi gubljenju ekonomske samostalnosti i mogućnosti vođenja ikakve ekonomske politike, onda možemo govoriti o ekonomskoj kolonizaciji i saučešću lokalnih vlasti u tome.

Interes stranih kompanija je jeftina proizvodnja, izvoz profita i najčešće uvoz robe koja je drugde proizvedena. Honduras, ekonomski najbednija zemlja centralne Amerike, dozvoljava najviši stepen vlasništva stranim kompanijama u svim sektorima privrede, ali je zbog apsolutne dominacije američkog kapitala (70 odsto investicija) izuzetno siromašna, jedna od najopasnijih zemalja za život i ima sporiju registraciju stranih trgovinskih preduzeća kako bi američke kompanije mogle da se izjasne.²³ Kako se međunarodne korporacije pretvaraju u aktere dominacije, primer je i ova zemlja i komentar banke Santander (jedne od najvećih međunarodnih bankarskih grupacija) o rezultatu predsedničkih izbora u toj zemlji kao pozitivnom znaku i podizanju minimalnih plata u bednoj zemlji, kao negativnom signalu za investicije.²⁴

Dovoljno je pratiti ekonomske trendove u balkanskim zemljama, koje su sve odreda, pogotovu od 2000-ih krenule u „privatizacije“ i uvideti

Povodom njegovog delanja u MUP Srbije, oglasio se i Sindikat srpske policije, tvrdnjom kako Votkins upućuje svoje saradnike da je on „nametnuto rešenje kao eksponent NATO-a, tako da njegova uloga nadilazi ulogu ministra, a verovatno i premijera.“ Vidi u: Sindikat srpske policije, „Reforme u MUP-u. Ili ko nam „kroji kapu“?“, Internet, <http://ssp.org.rs/arhive/8612>, pristup: 15/02/2015.

²³ Vidi izveštaj o indikatorima bitnim za ulaganje u 87 zemalja sveta: „Investing Across Borders 2010: Indicators of foreign direct investment regulation in 87 economies“, *World Bank Group*, Washington 2010.

²⁴ Honduras: Foreign Investment, *Santander*, June 2015, Internet, <https://en.santandertrade.com/establish-overseas/honduras/investing-3>, pristup: 25/06/2015.

srazmeran porast spoljnog duga kao i ukupan porast duga spram veličine BDP-a, uporedo sa politikom rasprodaje (vidi tabelu 1).

Tabela 1: Ekonomski rezultati kompradorske ekonomske politike na Balkanu

Indikatori	Spoljni dug 2001 (u milijardama \$ dolara, po vrednosti iz 2013)*	Spoljni dug 2013 (u milijardama \$ dolara)	Spoljni dug 2001 U procentima BDP	Spoljni dug 2013 U procentima BDP
Zemlje				
Albanija	1,15	7,78	30	59
BiH	2,68 (samo javni spoljni dug)	11,08	45 (samo javni spoljni dug)	59
Bugarska	11,27	52,99	78,6	98
Grčka	57	583,3 (2012) **	42	241
Makedonija	1,49	6,93	42	66
Rumunija	12,3	133,99	30	73
Srbija	9,2	36,4	94,2	83
Hrvatska	11,3	64,25	48	99
Crna Gora (od 2006)	0,88 (2006. godine)	2,95	32	65

Izvor: Svetska banka i MMF.

* Albaniji i Srbiji je otpisan deo duga tokom 2001, pa je on opao naredne godine u manjoj ili većoj meri.

** U evrima je prema podacima Nacionalne banke Grčke (GROSS EXTERNAL DEBT POSITION, Bank of Greece) krajem 2013. iznosio 416,355 milijardi.

S obzirom na ukupno slabljenje ekonomskog stanja i neodrživog zaduživanja, te praćenje generalnog trenda deindustrijalizacije u većini evropskih zemalja, balkanske zemlje postaju tehnološki sve nesamostalnije, a zbog privatizacije i tzv. liberalizacije tržišta, odriču se mogućnosti da usmeravaju tehničko-tehnološki razvoj u većini oblasti. Rasprodaja energetske i telekomunikacionih sistema predstavlja gašenje ili slabljenje razvojnih kapaciteta poslednjih strateških privrednih grana u državama poluostrva i posebno tzv. Zapadnog Balkana.

Uz navedeni upliv dominantnih zemalja, tj. zemalja patrona na spoljnu i ekonomsku politiku, odnosi između balkanskih zemalja ostaju sa mnogo nerešenih pitanja, problema i latentnih sukoba (npr. Albanskog elementa sa Srbijom, Makedonijom i na duže staze Crnom Gorom).

Izazovi ili rizici na 'Zapadnom Balkanu'

Popularna reč izazovi, najčešće u stručnoj literaturi ide u paru sa rizicima i pretnjama, mada nije sasvim jasno šta je razlikuje od rizika? Zapravo, termin izazovi počesto služi da ublaži reč rizici i da joj pripíše određeni pozitivni naboj, u smislu izazova da se postigne nešto više i bolje. Kako način na koji se izražavamo oblikuje misli tako i ovaj novogovor služi kako bi uspavao one kojima je serviran, a to su donosioci odluka i oni koji služe da obrazuju mlade generacije u društvu.

Unutrašnji izazovi ili rizici na prostoru kojim se bavimo su dve vrste: između država i unutar država.

Sudeći prema zvaničnim strategijama bezbednosti i odbrambenim strategijama one su tipizirane u skladu sa modelom koji su prvo promovisale SAD, ali za razliku od američkih, one su najčešće u potpunosti beskrvne, politički korektne, tj. iz njih se ne može naslutiti šta su zapravo rizici, izazovi i pretnje za bezbednost a još manje i koji su to konkretni nacionalni interesi osim slobode, mira, zaštite životne sredine, ljudskih prava, rodne ravnopravnosti... i sličnih lepih reči.

U *Srbiji* su aktualni izazovi, prema strategiji nacionalne bezbednosti iz 2009: prvenstveno „pokušaj otcepljenja teritorije Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija. Bezbednosna situacija na Kosovu i Metohiji je opterećena etnički motivisanim aktima nasilja koji doprinose stvaranju nesigurnosti i straha kod pripadnika srpskog naroda i manjinskih etničkih zajednica.“ Osim toga to su pokušaj oružane agresije, separatističke težnje pojedinih nacionalističkih i verskih ekstremističkih grupa“, nekontrolisane migracije i organizovani kriminal.²⁵

Međutim, iz generalštaba Vojske Srbije, povodom potpisivanja IPAP sporazuma sa NATO-om, saopšteni su najsavremeniji bezbednosni izazovi: terorizam, sajber ugrožavanje, proliferacija naoružanja, ilegalne migracije i poboljšanje energetske bezbednosti.²⁶ Nije jasno na osnovu čega se izvodi ovakav zaključak. Naime, upravo delovanje članica NATO-a doprinosi problemu migracija zbog ratnih dejstava koje izvode ili podstiču u drugim zemljama (npr. u Libiji, Avganistanu, posredno Siriji i Iraku). Kako će NATO poboljšati energetske bezbednost ako zbog zapadne politike ne može da se održava gasovod Družba kojim se snabdevaju balkanske zemlje a NATO članice su i protiv pravljenja novog gasovoda - prvo Južnog a sada Turskog toka.

U *Crnoj Gori* postoje bezbednosni interesi i ciljevi, ukupno njih 18, i oni su taksativno navedeni. Izazove i pretnje definisao je NATO pa se prema

²⁵ Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, *Službeni glasnik* od 28. oktobra 2009.

²⁶ „NATO i Srbija jačaju politički dijalog“, *Danas*, 17/03/2015.

tome oni i ne navode posebno u Nacionalnoj strategiji bezbjednosti Crne Gore, osim oni transnacionalni i prilično uopšteni:

U regionu: međunarodni terorizam i organizovani kriminal, koji bi mogli da imaju negativan uticaj. Ali, to su velike pretnje na globalnom nivou. Navode se i trgovina narkoticima, migracije, trafiking i širenje oružja za masovno uništenje.²⁷

U *Makedoniji* to su: terorizam, transnacionalni organizovani kriminal, četvrta generacija ratova, širenje oružja za masovno uništenje, religijski radikalizam, ilegalne migracije, nestabilne i nefunkcionalne države, računarski napadi.

Albanska strategija nacionalne bezbednosti nije menjana od 2004. godine a pretnje i rizici koji se u njoj pominju uopšteni su i tipizirani, sem migracije albanskog stanovništva i organizovanog kriminala.

Predsednica *Hrvatske* je početkom aprila najavila da će se menjati strategija bezbednosti te zemlje, a da će u njenom sadržaju učestvovati generali (u penziji i suđeni za ratne zločine protiv srpskog naroda u Hrvatskoj) Ante Gotovina i Mladen Markač.²⁸

Zbog podele zemlje na entitete i različitih interesa triju naroda *BiH* nema adekvatnu nacionalnu strategiju bezbednosti.

Međutim, valja postaviti pitanje, koji su to realni izazovi i pretnje Balkanu:

1. Mogućnost agresije u smislu defnicije UN koje i oružanu pretnju definiše kao agresiju. U zgradi Vlade Albanije istaknuta je mapa Velike Albanije što ukazuje na teritorijalne pretenzije prema susedima.²⁹
2. Nerešeno pitanje granica Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine.
3. Zamrznut kiparski sukob i posledično stalna mogućnost izbijanja sukoba između Grčke i Turske.

Unutrašnji:

1. U *Makedoniji* tinja stalni etno-religijski sukob između etničkih Albanaca i makedonskih Slovena, što se potencijalno može preneti i na susedne zemlje i izazvati reakciju svih suseda.
2. Nekonrolisane migracije u socio-ekonomski uništenim ili krhkim društvima.

²⁷ Strategija nacionalne bezbjednosti, ("Sl. list Crne Gore", br. 75/08 od 08.12.2008).

²⁸ „Kitarović: Gotovina i Markač u Veću za nacionalnu bezbednost“, RTS 04. APR 2015, Internet, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/Region/1880165/Kitarovi%C4%87%3A+Gotovina+i+Marka%C4%8D+u+Ve%C4%87u+za+nacionalnu+bezbednost.html>, pristup: 24/06/2015.

²⁹ „Dačić: 'Velika Albanija' nije srpska izmišljotina“, Al Jazeera, 10 Jan 2015, Internet, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/dacic-velika-albanija-nije-srpska-izmislijotina>, pristup: 02/05/2015.

3. Unutrašnja kriza u BiH, ali i pretnje po stabilnost Republike Srpske.
4. Značajni putevi droge, koji započinju na srednjem istoku i u Južnoj Aziji, prolaze preko Makedonije i Kosova i Metohije (čuvana *balkanska ruta*), a onda dalje preko Srbije, BiH i Albanije put razvijenih zapadnih zemalja.³⁰

U situaciji diplomatskog i političkog sukobljavanja Zapada i Istoka srednjeročno se može očekivati jačanje rizika od nestabilnosti na Balkanskom poluostrvu, što se već manifestuje višedimenzionalnim pritiskom Zapada na Vladu Makedonije koja nastoji da sarađuje sa Rusijom (i Turskom) na izgradnji gasovoda (Turski tok).

Osim toga, srednjeročno Turska, koja ima veću vojsku od svih balkanskih država zajedno i koja pretenduje na uspostavljanje spoljnog graničnog pojasa na Dunavu, za sebe rezerviše pravo intervencija na teritorijama koje su nekada pripadale Osmanskom carstvu. Tako i ona predstavlja potencijalnu pretnju za bezbednost balkanskih i, svakako, zapadnobalkanskih zemalja izuzev Albanije i Bošnjaka na čiju podršku računa.³¹

No osnovni nedostatak, tj. rizici i pretnje po bezbednost zemalja Zapadnog Balkana, jeste stepen njihove podređenosti i nesamostalnosti u vođenju, ne samo spoljne, već i unutrašnje politike, te manjak političke volje vladajućih elita da se bore za nacionalni interes i boljitak država i društva koje predstavljaju. Njihova slabost ih čini podložnim daljim uticajima spoljnih sila koje su u međusobnom sukobu u poretku koji se nalazi u prelasku sa unipolarnog na novi, sa više centara moći. Čak, podređeni položaj ograničava mogućnosti balkanskih zemalja (izuzev Grčke i donekle Rumunije) da obezbede i klasičnu bezbednost od spoljne agresije, te umanjuje njihovu moć zbog zaostajanja u elementarnim varijablama moći poput tehničko-tehnološkog razvoja, stanja privrede i kvaliteta odbrambene industrije.

Bibliografija

Dokumenti

“Investing Across Borders 2010: Indicators of foreign direct investment regulation in 87 economies”, *World Bank Group*, Washington 2010.

Report of the European Union High Representative for Foreign Affairs and Security Policy to the Secretary-General on the activities of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo, Internet, <http://www.eulex-kosovo.eu/docs/info/UN-Report-4-2011.pdf>, pristup 20/06/2015.

Serbia progress report, EU Commission, October 2014, COM(2014)700 final of 8.10.2014.

³⁰ Zlate Dimovski, Kire Babanoski, Ice Ilijevski, “Republic of Macedonia as a Transit Country for the Illegal Trafficking in the “Balkan Route”, *VARSTVOSLOVJE, Journal of Criminal Justice and Security*, year 15 no. 2, pp. 203–217.

³¹ Ahmet Davutoglu, *Strategijska dubina*, op. cit., str. 525.

Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, Službeni glasnik od 28. oktobra 2009.

Strategija nacionalne bezbjednosti, ("Sl. list Crne Gore", br. 75/08 od 08.12.2008).

Knjige i članci

Borger, Julian, "Alleged connections between top Kosovo politicians and assassin investigated", *Guardian*, 7 November 2014, Internet, <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/07/kosovo-hitman-inquiry-eulex-hashim-thaci>, pristup: 18/06/2015.

Davutoglu, Ahmet, *Strategijska dubina*, Službeni glasnik 2014, str. 525.

Dimovski, Zlate, Kire, Babanoski, Ice, Ilijevski, "Republic of Macedonia as a Transit Country for the Illegal Trafficking in the "Balkan Route", *VARSTVOSLOVJE, Journal of Criminal Justice and Security*, year 15 no. 2, pp. 203–217.

Đurković, Miša, *Tamni koridori moći*, Ukronija 2013, str. 246.

Estrin, Saul, & Uvalic, Milica, "Foreign direct investment into transition economies: Are the Balkans different?", *LEQS Paper* No. 64/2013 July 2013.

Kelsen, Hans, *Principles of International Law*, The Lawbook Exchange, Ltd., (First edition 1952), New Jersey 2003.

Lake, David A., *Hierarchy in International Relations*, (Cornell Studies in Political Economy) Paperback - January 20, 2011, p. 248.

Lamont, Dr Christopher K., *International Criminal Justice and the Politics of Compliance*, Ashgate Publishing 2013, p. 234.

Pippidi, Andrei, "Changes of Emphases: Greek Christendom, Westernization, South-Eastern Europe, and Neo-Mittleuropa", *Balkanologie*, Vol. III, n°2 | décembre 1999, Internet 30 avril 2008, <http://balkanologie.revues.org/747>, pristup 08/02/2015.

Proroković Dušan, *Nemačka geopolitika i Balkan: O ciljevima srednjoevropskog kontinentalizma*, CATENA MUNDI Beograd 2014, str. 328.

"Protectorate: International relations", *Encyclopaedia Britannica*.

Reznichenko, Andrei, "Bulgarians vote yes on nuclear power plant referendum", February 6, 2013, *RBTH*, Internet, http://rbth.co.uk/business/2013/02/06/bulgarians_vote_yes_on_nuclear_power_plant_referendum_22543.html, pristup: 25/06/2015.

Sindikatske policije, „Reforme u MUP-u. Ili ko nam „kroji kapu““, Internet, <http://ssp.org.rs/arhive/8612>, pristup: 15/02/2015.

Todorova, Marija, *Imaginarni Balkan*, Beograd, 1999, Biblioteka XX vek.

Herman, Edward S., (ed.), *The SREBRENICA MASSACRE: Evidence, Context, Politics*, 2011, p. 301.

Craig, Larry E, "The Kosovo Liberation Army: Does Clinton Policy Support Group with Terror, Drug Ties? From 'Terrorists' to 'Partners'", United States Senate, Republican Policy Committee, March 31, 1999, Internet, <http://fas.org/irp/world/para/docs/fr033199.htm>, pristup: 03/06/2015.

Čivikov, Žerminal, *Srebrenica krunski svedok*, Albatros Beograd 2010, str. 198.

Slobodan JANKOVIĆ, PhD

CHALLENGES OR THREATS IN THE WESTERN BALKANS

ABSTRACT

Balkan Peninsula has been place of intersection of great power interests for centuries. Recently it has become again one of the playgrounds of the wider conflict between the West and Russia. Balkan countries are subordinate and object of policies of outside powers and transnational corporations. Author assumes that the challenge and threat to the regional countries are deriving mainly from their status of subordinated states. He defines subordinate state not only in DA Lake terms, but expands it with imposed agreement between local comprador political elites and foreign power. Jankovic briefly presents the position of the Balkan in the great power policy and relation between local countries and outside powers. He questions the status of the subordinate states and claims two territories to be in the status of protectorate. Then he presents officially recognized challenges and threats in order to give his view of they really are.

Key words: Balkans, Threats and Challenges, subordinate state, protectorate, Serbia, West-Russia conflict.